

สาครบุรี (มี) อรุณา

ตอน “พระสังกัระ วัดโคกขาม”

ดำเนินงานตรวจสอบ โดย

นางสาวปวีณา หงษ์พรม

นักโบราณคดีชำนาญการ

นางสาวจารุวรรณ แยมพราย

ผู้ช่วยนักโบราณคดี

นายจุลเกียรติ โปบุลย์เกษม

ผู้ช่วยนักโบราณคดี

นางสาวสุพรรณษา ชำนาญ

นักวิชาการวัฒนธรรม

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๓

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี ได้สำรวจ
โบราณสถานวัดโคกขาม ตำบลโคกขาม อำเภอเมืองฯ
จังหวัดสมุทรสาคร และทำการศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ
ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อสัมฤทธิ์” ผลการศึกษา
เบื้องต้นที่นำเสนอแก่ทุกท่านมีดังนี้

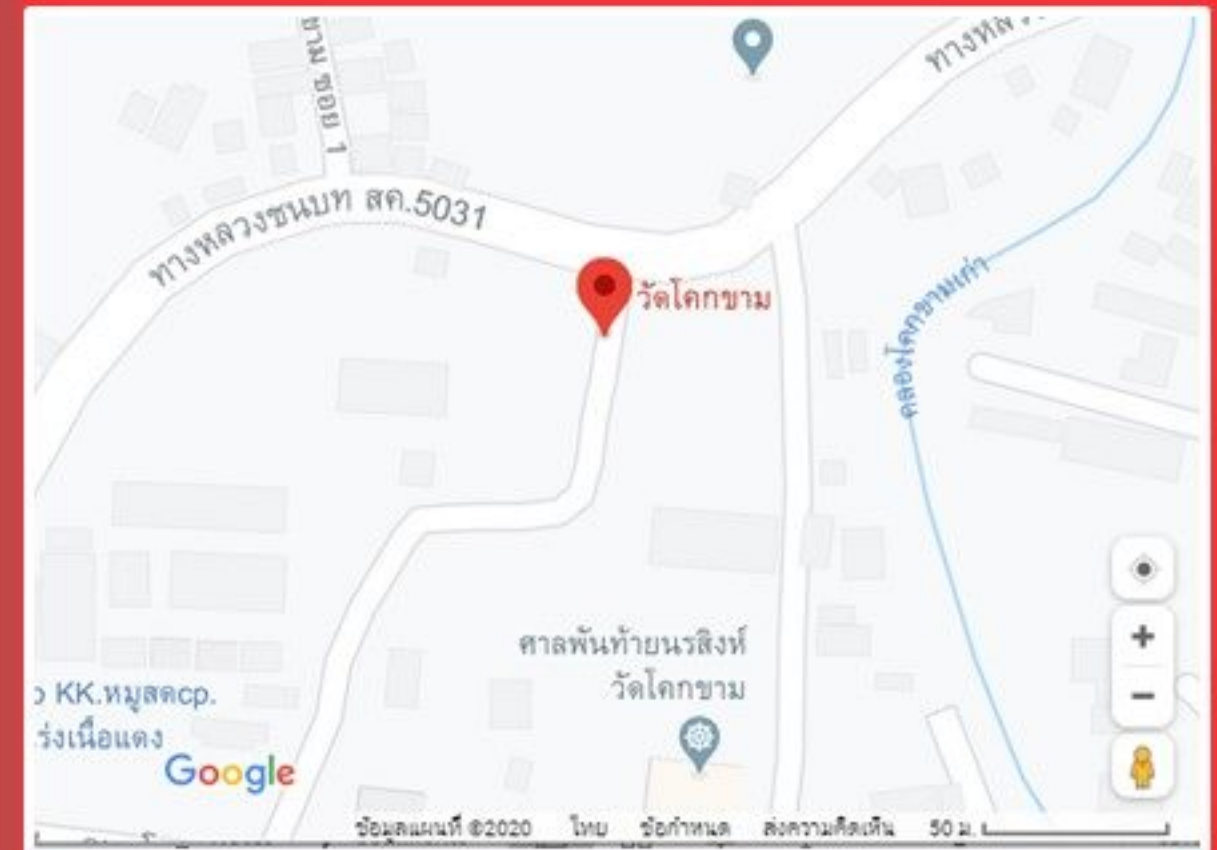
กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

ข้อมูลแหล่งโบราณคดี

วัดโคกขาม ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๒ บ้านโคกขาม ตำบลโคกขาม อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรสาคร พิกัดภูมิศาสตร์ รุ่ง ๑๓ องศา ๓๔ ลิปดา ๐๙ พิลิปดา เหนือ แวง ๑๐๐ องศา ๒๐ ลิปดา ๓๓ พิลิปดา ตะวันออก ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง เป็นวัดเก่าแก่ไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างขึ้นในปีใด แต่สันนิษฐานว่ามีมาแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ปัจจุบันเป็นศาสนสถานที่สำคัญของชุมชน ยังมีการใช้งานอยู่ถึงปัจจุบัน

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

พระลีหิงคะ (หลวงพ่อสัมฤทธิ์)

ชุมชนวัด โคกขามจะเรียกว่า หลวงพ่อพระลีหิงค์
หรือ หลวงพ่อสัมฤทธิ์ เป็นพระพุทธรูปสำคัญของชุมชน
จะนำออกมาให้ศาสนิกชนได้สักการะทุกปีช่วงเทศกาล
สำคัญ พระพุทธรูปปางมารวิชัยขัดสมาธิเพชร หน้าตัก
กว้าง ๖๓ เซนติเมตร ความสูง ๘๑ เซนติเมตร

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

อุษณิষะ (กะโหลกปูน) ทรงดอกบัวตูมสั้น

ขมวดพระเกศา (ก้อนผม) เป็นต่อมกลม

อุณาโลม (ขนคิ้ว) จากค้ำบอกลำของซุ้มซน สันนิษฐานว่า แต่ก่อนมี
พลอยประดับอยู่ระหว่างคิ้วแต่หายสาปสูญไป

พระพักตร์กลม พระขนงโก่ง พระเนตรเหลือบมองต่ำ พระกรรณยาวเรียว
ยิ้มที่มุมพระโอษฐ์ พระนาสิกแหลม และมีพระศอ ๓ ชั้น

สังฆาฏิพาดเฉียงสั้น ชายเขี้ยวตะขานแบบศิลปะล้านนา

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี
The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

พุทธศิลป์ (โดยสรุป)

พระอุระหูนุอย่างสิงห์ ห่มจีวรเฉียงซ้าย

ชายจีวรเฉียงซ้าย

ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร

แผ้วรองอาสนะสวดสายพรรณพฤษภา

ฐานพระพุทธรูปสลักจารึก

พระหัตถ์ซ้ายวางบนพระชานุ

พระหัตถ์ขวาวางบนพระเพลา

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

พุทธศิลป์ (โตขสรูป)

พระสีหิงคะ
วัดโคกขาม จ.สมุทรสาคร

พระเชียงแสนขอมตัม
วัดใหญ่สุวรรณาราม จ.เพชรบุรี

พระพุทธรูปสีหิงค์ พระที่นั่งพุทธไสสวรรคย์
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
กรุงเทพมหานคร

พระพุทธรูปสีหิงค์ (เชียงแสนสิงห์หนึ่ง)
วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จ.เชียงใหม่

พุทธลักษณะพระพุทธรูปสีหิงคะ วัดโคกขาม มีความคล้ายพระพุทธรูปสีหิงค์ในศิลปะล้านนา หรือเรียกว่า “พระขอมตัม” ซึ่งเป็นความนิยมในสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยมีข้อสันนิษฐานคือ ได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบมาจากกรุงศรีอยุธยาโดยตรง หรืออีกข้อสันนิษฐานหนึ่งว่า ได้รับมาจากเมืองนครศรีธรรมราช

จารึกพระสีหิงคะ

กลุ่มโบราณคดีได้ทำสำเนาจารึกที่ฐานพระพุทธรูป และได้ทำการศึกษาจารึก ได้ผลการศึกษาว่า จารึกเขียนด้วยอักษรไทยย่อ สมัยอยุธยา มีเนื้อความกล่าวถึงผู้สร้าง ปีที่สร้างและวัตถุประสงค์การสร้างพระพุทธรูป ดังนี้

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

จารึกฐานพระสี่หิงคะ

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี
The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

สำเนาจารึก

๗๗
(๗๗) พุทธศักราช ๒๒๓๒ วรรษา กับ เดือน ๑ กับ ๒๕ วัน ๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย

อักษรไทยย่อ

พุทธศักราช ๒๒๓๒ วรรษา กับ เดือน ๑ กับ ๒๕ วัน ๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย

คำแปล

พุทธศักราช ๒๒๓๒ วรรษา กับ เดือน ๑ กับ ๒๕ วัน ๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย
(พระสา) (วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย)

- หมายเหตุ : ๑. ปีที่สร้างพระพุทธรูปตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระเพทราชา(พ.ศ. 2231-2246)
๒. คำว่า “วร” (วล-ระ) เป็นภาษามาลี แปลงเป็นคำว่า “พระ”
๓. - เป็นการเขียนวันที่โบราณ (๑ = วันอาทิตย์ , ๒ = วันจันทร์ , ๓ = วันอังคาร , เรียงจนครบ ๗ = วันเสาร์)

จารึกฐานพระสี่หิงคะ

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี
The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

สำเนาจารึก

ใบเสมาพระญาณเมโไซกโตสถาปนาพระสี่หิงคะ องค์พระประธานพระวิหารวัดรางบัว

อักษรไทยย่อ

ใบเสมาพระญาณเมโไซกโต สถาปนา พระสี่หิงคะ องค์ พระประธานของ วัดรางบัว

คำแปล

โทศก พระญาณเมโไซ ก โต สถาปนา พระสี่หิงคะ องค์ พระประธานของ วัดรางบัว
(พระยามะชัย?) (ก) (โต) (สถาปนา) (พระสี่หิงค์) (องค์) (นี้)

หมายเหตุ : ๔. ปีที่ลงท้ายเลข ๒ เรียก "โทศก"

๕. คำว่า "สี่หิงคะ" "สี่หิงค์" มาจากคำว่า "สิงห์" หมายถึง พระพุทธรูปที่ทรงงามเหมือนพญาสิงห์

๖. หน่วยทองไทย ๑ ชั่ง เท่ากับ ๘๐ บาท ดังนั้น ๓๗ ชั่ง เท่ากับ ๒๙๖๐ บาท

จารึกฐานพระสี่หิงคะ

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

สำเนาจารึก

ขอเป็นปิ่นเจษะแก้วพิพาน

อักษรไทยย่อ

ขอเป็นปิ่นเจษะแก้วพิพาน
อ ปิ่นเจษะ พพาน

คำแปล

ขอเป็นปิ่นเจษะแก้วพิพาน
(ปัจจัย)

หมายเหตุ : ๗. จากการสำรวจ ผู้สำรวจไม่แน่ชัดว่าเป็นคำว่า “ขอ” หรือ เป็นคำว่า “จง” เนื่องจากตรงพยัญชนะ ไม่แน่ชัดว่า
เป็น “ข” หรือเป็น “จ” ที่ทางอักษรเลื่อนหาย

สรุป

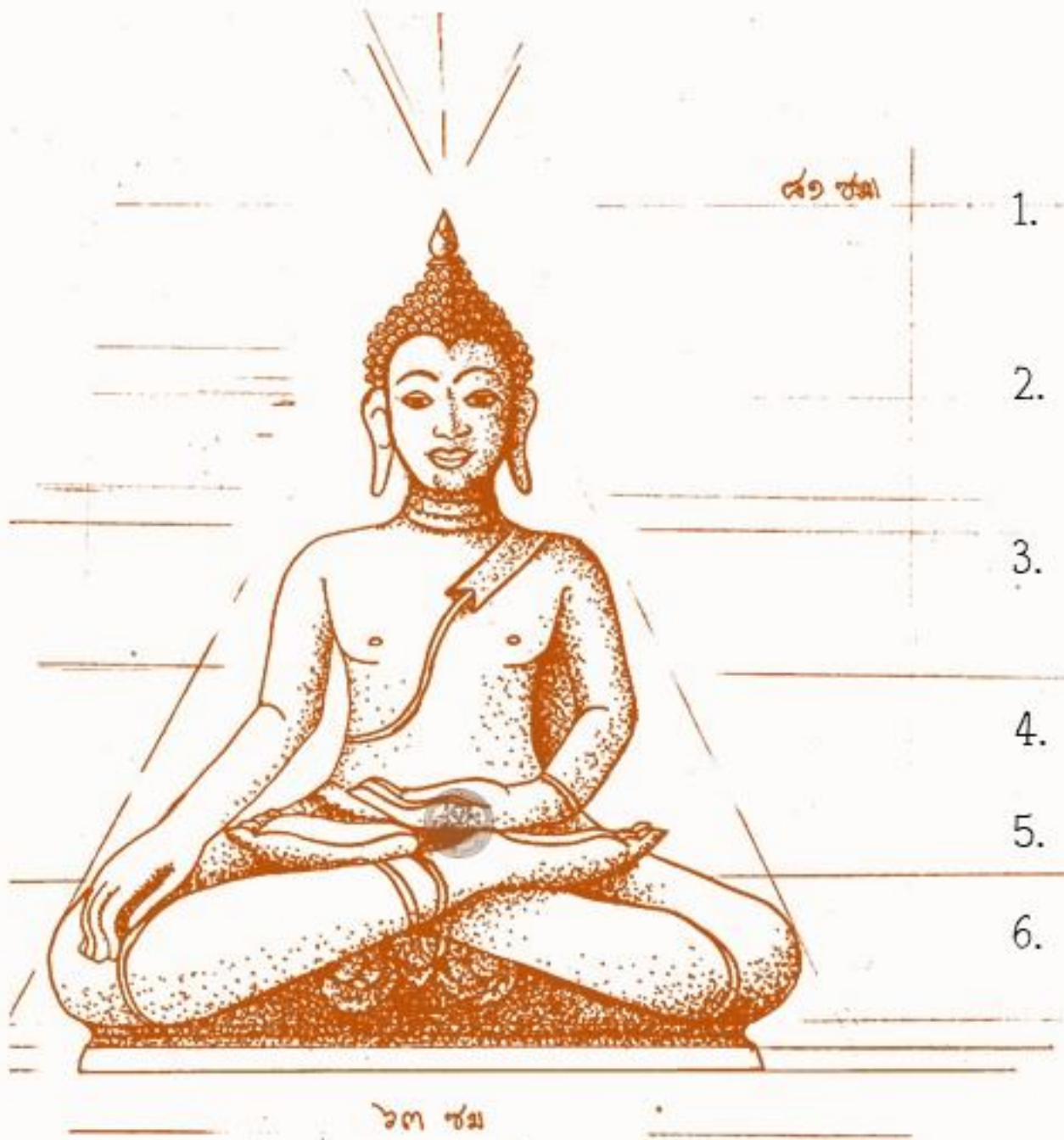
จากการศึกษานริบททางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ศิลปะ และจารึกศึกษา สามารถสันนิษฐานได้ว่าพระพุทธรูปสีหิงคะ วัดโคกขาม ถูกสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย การที่พระพุทธรูปสีหิงคะ ได้มาประดิษฐานอยู่ที่เมืองสมุทรสาคร หรือ “สาครบุรี” แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเมือง เพราะความนิยมในพระพุทธรูปสีหิงคะ มักจะประดิษฐานในหัวเมืองใหญ่ หรือเมืองสำคัญของกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ ยังเป็นหลักฐานสำคัญแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาของชุมชนที่เก็บรักษาสัมบัติแห่งชาติขึ้นนี้ไว้ให้เป็นมรดกสืบไป

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

หนังสืออ้างอิง

1. สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, แบบอักษรโบราณ ฉบับคู่มือผู้สอน, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : สำนักหอสมุดแห่งชาติ, 2556
2. วัดใหญ่สุวรรณาราม, สมุดภาพวัดใหญ่สุวรรณาราม พระอารามหลวง จังหวัดเพชรบุรี, พิมพ์ครั้งแรก, เพชรบุรี : บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด, 2554
3. สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี, ทะเบียนโบราณสถานจังหวัดสมุทรสาคร, พิมพ์ครั้งแรก, ราชบุรี : สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี
4. พล กัลยามิตร, เจ้าหน้าที่วัดโคกขาม, สัมภาษณ์ 12 มิถุนายน 2563
5. ฉลาด นิลโพธิ์, เจ้าหน้าที่วัดโคกขาม, สัมภาษณ์ 12 มิถุนายน 2563
6. ณัฐชัย ลลิตพิพัฒน์, นักศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์, สัมภาษณ์ 12 มิถุนายน 2563

โดย นางสาวปรียานุช จุมพรม
นางสาวจรรุวรรณ แยมพราษ
นายจุลเกียรติ โปบุลย์เกษม
นางสาวสุพรรณษา ชำนาญ

นักโบราณคดีชำนาญการ
ผู้ช่วยนักโบราณคดี
ผู้ช่วยนักโบราณคดี (ผู้เชี่ยวชาญ)
นักวิชาการวัฒนธรรม

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi